

ОБРАЗОВАТЕЛЕН ТЕАТЪР ЗА СМЕКЧАВАНЕ НА ПРОБЛЕМА С ТОРМОЗА В УЧИЛИЩАТА

(Зинев Арт Технологии ЕООД)

Вече никой не се съмнява в значението на училището за цялостното прихическо развитие на учениците. Макар, че дейностите за предотвратяване на и справяне с тормоза следва да обхващат всички сфери от живота на детето, най-ефективна интервенцията следва да бъде на ниво училище. Това е така, защото точно там жертвите, насилниците, свидетелите и останалите деца се събират и взаимодействат като група. Освен това, самите ученици вярват, че мерките противодействащи на тормоза са най-ефективни, когато се предприемат от ученици и учители в рамките на училището.

Програмите за справяне с тормоза следва да стъпват на колаборативно учене, изхождащо от практиката, което дава на учениците възможност да развият способността да използват познавателни и психо-социални инструменти в такава степен, която допринася за установяването на дух на приемане, осъзнатост, доверие между деца и възрастни и интерес към заобикалящия свят и хората в него – характеристики, които не са присъщи на насилниците. Театралното обучение включва всички тези елементи, което помага за подобряване на климата в класната стая и води до по-ефективна форма на учене чрез личен опит.

Ученето, стъпващо на личния опит, а в театралните дейности същият е задължителен, включва чувства и емоции, което помага на децата да се справят с трудни ситуации в ежедневието и да развият социални умения по един естествен начин, на база потребността от работа и игра с останалите.

Комуникацията, слушането на това, което другите имат да кажат, приемането на техните идеи и предложения, оказването на конструктивна подкрепа са все умения, които се култивират, когато хората работят заедно, включително и тогава, когато иде реч за театрални занимания.

Ролевата игра, която е основна дейност в образователния театър, кара децата да се опитват да поставят себе си или други хора в хипотетична ситуация. За да се справят с тази задача, те трябва да възприемат гледната точка на героя, чиято роля играят и

да познаят въпросния герой в самите себе си. При това усилие, те активират едновременно критично мислене и своята чувствителност. Превръщат се в „другия“, но без да губят своята идентичност. Те просто играят, общуват, наблюдават и проучват света през очите на някой друг. Тази способност допринася за укротяване на междуличностните несъгласия и води хората към социална подкрепа. Освен това, развиването на емпатия, не е възможно да съществува едновременно с анти-социално поведение. Напротив, то освобождава от предразсъдъци и прави възможно приемането и оценяването на богатството и силата, които произтичат от многообразието. Ролевите игри водят до размиване на границите между хората и формират личности, които разбират и съчувстват.

Чрез образователен театър, насилниците могат да разберат, посредством ролите, които играят, как се чувстват жертвите и да осъзнаят каква болка причиняват. Жертвите от друга страна могат да открият начини, по които да противодействат на това, което им се случват, а свидетелите, колебаещи се да се намесят, могат да получат представа колко много други хора се чувстват по същия начин като тях. Всички в крайна сметка могат да разберат, че насилниците сами по себе си също са жертви, както и че не сами те, а поведението им е лошо. Друга ценна характеристика на образователния театър, е че той предоставя възможност за физическо преживяване, което е интересно и привлекателно, излиза извън границите на рутината и провежда потока от знания и емоции кинестетично, чрез комбинация от умствено и телесно преживяване, което е идеалният вариант за учене.

За да бъде ефективен този инструмент в посока ограничаване на тормоза в училище, е необходимо театралната практиката да е дългосрочна и редовна, да обхваща цялата училищна общност и да се реализира с участието на добре обучени театрални експерти и при нестихващ интерес от страна на възрастните.

Някои от основните принципи, които трябва да бъдат следвани при реализирането на театрални дейности са уважение към културния произход на учениците, техния социално-икономически статус и пол, създаването на безопасно пространство, в рамките на което да може да се споделя чувствителна информация за конфликти, която да бъде трансформирана в театрални ситуации и проучвана без това да наранява, който и да било от участниците. Подобна програма може да включва упражнения в групи или по двойки, упражнения за сътрудничество, които създават приятелски климат в класната стая, ролеви игри, импровизации, упражнения от „Театър на потиснатите“, чиято цел е укрепване на способностите на учениците да проучват феномена, какво го причинява и ефектите върху участващите в него, както и начините за противопоставяне.

Нека сега разгледаме няколко конкретни примери на театрални техники, използвани в образованието, които имат приложимост в училищна среда.

При използването на ролеви игри, в първия етап е необходимо фасилитаторът да проведе сесии за първоначално обсъждане с децата на темата насилие и тормоз. Целта на дискусията е се обогатят познанията на децата. Може да се използват следните въпроси: „Какво е тормоз и какви видове тормоз съществуват?“, „Защо децата прибягват до тормоз?“, „Какво означава да си нарочен и да те дразнят? Как се чувства човек в такава ситуация?“ След това идва самата ролева игра. Организаторът разделя учениците на екипи и дава на всеки екип различен пример за тормоз, който трябва да изиграят. Казусите трябва да са разнообразни що се отнася до причините, поради които жертвите са обект на насилие, броя на насилниците, дали има свидетели и други.

Учениците обсъждат историята, разпределят си ролите и всяка група изиграва историята, като намира някакво разрешение на случващото се. Следва заключителна дискусия, по време на която организаторът има възможност да попита участниците за случилото се, да дефинира проблема от различните гледни точки и да го разгледа според това, което се е случило с всеки отделен участник – какви са били чувствата, намеренията и мотивите зад действията. В края може да се разгледат и позициите на децата по отношение на проблема тормоз и да се проследи дали има някакви разлики с мненията им в началото, по време на първата дискусия. Организаторът може да попита какво свидетелите биха могли да направят, за да помогнат на жертвата или какво те биха могли да посъветват жертвата, така че реакцията на последния да е била по-добра спрямо ситуацията, в която се е намирал. Накрая, участниците могат да заявят как биха реагирали самите те в подобни ситуации и как възнамеряват да реагират въобще.

Упражненията от театър на образите на Боал (техника от театър на потиснатите) също може да се включат в такава програма. При тези упражнения, участниците, без да използват думи, проучват ситуации на насилие, формират образи с телата си и телата на другите. Организаторът може да прикани учениците да формират скулптура по темата за тормоза, много бързо и без да имат време да блокират първоначалните си реакции. Когато всички скулптури са готови, организаторът докосва всекиго, един по един, и докоснатият трябва да каже на глас една дума за начина, по който се чувства. След това организаторът приканва някое от децата да пренареди скулптурите така, че да формира групова картина на насилие в училище. Например три деца заплашват физически свой съученик пред свидетели, подкрепящи насилието. Ако някой не е съгласен с представянето на ситуацията, той/тя може да промени картинката. Целта е да се достигне до скулптура, с която

всички са съгласни, че е реалистичен образ на ситуация на насилие. Следващата стъпка е учениците да организират идеален образ по същия начин – ситуация без насилие. Отново се търси съгласие от страна на цялата група. Накрая, организаторът може да помоли всяко дете да сподели своята идея как образът на насилие може да бъде променен в идеален образ на мир и приятелство. Децата, които са част от скулптурата, движейки се бавно, може да участват във формирането на желаната идеална картина.

Друга техника на Боал – форум театър – изправя участниците пред ситуация на потисничество и при нея може да се започне със случаи на реално насилие, които някой от участниците е преживял или за които участниците знаят. На следващият етап се раздават ролите в историите и същите се изиграват. Когато изиграването приключи медиаторът моли публиката да гледа внимателно и да се намеси, когато прецени, че има предложение за промяна и разрешаване на проблема. Децата, които имат предложения за разрешение, могат или да заменят протагониста на сцената или да му кажат какво да направи различно, за да подобри ситуацията, в която се намира. Историята се играе отново и отново с много интервенции и предложения от публиката, всичките насочени към откриването на най-добрия начин за разрешаване на проблема. Накрая има дискусия с всички предложени стратегии за промяна, за да се прецени, коя би имала най-голям успех или коя би имала отрицателен ефект.

Целта на всички посочени по-горе предложения и идеи е да представим възможностите на театъра в образованието, като отлична възможност, базата на която може да бъде изградена програма за системна интервенция против насилието. Каквото е предложението и на проект Art Against Bullying. Чрез участието си в театрални дейности, децата имат възможност да изучават човешката природа във всичките ѝ проявления и да откриват причините, които стоят зад нашето поведение. Поради това, театърът в образованието, като основен компонент на кампания против насилието, има капацитета да се противопостави на множество етични и социални проблеми, сред които е и тормозът в училище.

Библиография:

Mavroudis, N. & Bourneli, P. (2016) The role of drama in education in counteracting bullying in schools, *Taylor & Francis Online*, <https://doi.org/10.1080/2331186X.2016.1233843>

This project has been funded with the support from the European Union. This publication reflects the views only of the author, and the European Commission or Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji – National Agency of Erasmus+ in Poland cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained herein.

